

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2020.3.1.38>

ХАРАКТЕРИСТИКА ТРУДОВОЇ ПРАВОСУБ'ЄКТНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ТА ЇЇ ЕЛЕМЕНТИ

Богдан Корольчук

аспірант

Харківського національного університету внутрішніх справ (Харків, Україна)

ORCID ID: 0000-0003-3277-4986

Анотація. Стаття присвячена дослідженню трудової правосуб'єктності поліцейських на основі характеристики елементів цієї правової конструкції. Правосуб'єктність поліцейського має юридичні та соціальні властивості, які перебувають у взаємозв'язку, адже юридичні властивості, визначені нормативно, є результатом соціального запиту суспільства на встановлення законодавством вимог до осіб, котрі мають намір реалізувати своє природне право на працю в органах Національної поліції. Відстоюється думка, що трудова правосуб'єктність поліцейських, відповідаючи на питання про правові можливості особи вступити на службу, вказує також і на особливості правового регулювання праці поліцейських. Службово-трудова відносина, будучи різновидом трудових правовідносин, підтверджують необхідність спеціального правового регулювання праці поліцейських і зумовлюють встановлення додаткових умов для прийняття на роботу в органи Національної поліції на основі державної політики у сфері праці. Обґрунтовується, що ключовими елементами трудової правосуб'єктності поліцейського є: громадянство України; досягнення 18-річного віку; наявність повної загальної середньої освіти; володіння державною мовою; стан здоров'я, а саме відсутність захворювань, визначених у відповідному Переліку; фізична підготовка; бездоганна репутація; політична нейтральність. Стверджується, що поліцейські мають спеціальну трудову правосуб'єктність, і це повною мірою відповідає нормативним засадам правового регулювання праці на основі «єдності та диференціації». Зроблено висновок, що з огляду на спеціальну трудову правосуб'єктність поліцейських закономірною є подальша правова диференціація умов їхньої праці та визначення специфічних службово-трудова обов'язків, що у сукупності істотно впливає на правове становище поліцейського у процесі реалізації його права на працю на посадах в органах Національної поліції та поліцейських підрозділах.

Ключові слова: поліцейський, трудова правосуб'єктність, спеціальна правосуб'єктність, суб'єкт права, правове становище, трудове право.

CHARACTERISTICS OF LABOR LEGAL PERSONALITY POLICE OFFICER AND ITS ELEMENTS

Bohdan Korolchuk

Postgraduate

Kharkiv National University of Internal Affairs (Kharkiv, Ukraine)

ORCID ID: 0000-0003-3277-4986

Abstract. The article is devoted to the study of labor legal personality of police officers on the basis of the characteristics of the elements of this legal construction. It is emphasized that the legal personality of a police officer has legal and social properties that are interrelated because the legal properties defined by law are the result of crystallization of social demand of society to establish legal requirements for persons who intend to exercise their natural right to work in the National police. It is argued that the employment status of police officers in answering questions about the legal capacity of a person to enter the service also indicates the peculiarities of the legal regulation of police work. Service-labor relations, being a kind of labor relations, confirm the need for special legal regulation of police work and stipulate the establishment of additional conditions for employment in the National Police on the basis of state policy in the field of labor. It is substantiated that the key elements of the labor legal personality of a police officer are: citizenship of Ukraine; reaching 18 years of age; availability of complete general secondary education; knowledge of the state language; health status, namely the absence of diseases identified in the relevant List; calisthenics; impeccable reputation; political neutrality. It is alleged that police officers have a special legal personality, and this is fully in line with the normative principles of legal regulation of labor on the basis of "unity and differentiation". It is concluded that taking into account the special labor legal personality of police officers, further legal differentiation of their working conditions and definition of specific job responsibilities is natural, which together significantly affects the legal status of a police officer in the process of exercising his right to work in bodies National Police and Police Units.

Key words: police officer, labor legal personality, special legal personality, subject of law, legal status, labor law.

CHARAKTERYSTYKA OSOBOWOŚCI PRAWNEJ PRACY POLICJANTA I JEJ ELEMENTY

*Bohdan Korolchuk**aspirant**Charkowskiego Narodowego Uniwersytetu Spraw Wewnętrznych (Charków, Ukraina)**ORCID ID: 0000-0003-3277-4986*

Adnotacja. Artykuł poświęcony jest badaniu osobowości prawnej pracy funkcjonariuszy policji na podstawie charakterystyki elementów tej konstrukcji prawnej. Osobno należy zauważyć, że osobowość prawna policjanta ma powiązane ze sobą właściwości prawne i społeczne, ponieważ określone normatywnie właściwości prawne są wynikiem krystalizacji żądania społecznego społeczeństwa przed ustanowieniem przez prawo wymagań wobec osób, zamierzających realizować swoje naturalne prawo do pracy w organach Policji Narodowej. Argumentuje się, że osobowość prawna pracy policjantów odpowiadając na pytanie o możliwości prawne danej osoby do służby, wskazuje również na specyfikę regulacji prawnej pracy policjantów. Stosunek służbowo-pracowniczy, będący odmianą stosunku pracy, potwierdza potrzebę specjalnej regulacji prawnej pracy policjantów i warunkuje ustanowienie dodatkowych warunków do podjęcia pracy w organach Policji Narodowej na podstawie polityki państwa w sferze pracy. Uzasadnia się, że kluczowymi elementami osobowości prawnej policjanta są: obywatelstwo Ukrainy; osiągnięcie wieku 18 lat; posiadanie pełnego ogólnego wykształcenia średniego; znajomość języka państwowego; stan zdrowia, a mianowicie brak chorób określonych w odpowiedniej Liście; sprawność fizyczna; nienaganna reputacja; neutralność polityczna. Ustalono, że policjanci mają specjalną osobowość prawną pracy, a to jest w pełni zgodne z normatywnymi zasadami prawnej regulacji pracy opartej na „jedności i różnicowaniu”. Stwierdzono, że biorąc pod uwagę szczególną osobowość prawną funkcjonariuszy policji, prawidłowe jest dalsze różnicowanie prawne warunków ich pracy i określenie specyficznych obowiązków służbowych i pracowniczych, co łącznie znacząco wpływa na sytuację prawną policjanta w procesie realizacji jego prawa do pracy na stanowiskach w organach Policji Narodowej i jednostkach policyjnych.

Słowa kluczowe: policjant, osobowość prawna pracy, specjalna osobowość prawna, podmiot prawa, stan prawny, prawo pracy.

Вступ. Трудова правосуб'єктність виступає ключовою умовою у процесі реалізації громадянами права на працю, проте, незважаючи на усталеність цієї правової категорії, її суть і значення залишаються предметом наукових дискусій. Дослідження загальної та спеціальної трудової правосуб'єктності останнім часом набуває принципового значення для вирішення питання про здатність суб'єкта вступати у правовідносини, що регулюються різними галузями права. Стосовно поліцейських продовжують точитися дискусії щодо їх визнання чи невизнання суб'єктами трудового права. Характеристика трудової правосуб'єктності поліцейського та виділення її ключових елементів дасть можливість визначити й обґрунтувати правові можливості цієї категорії працівників щодо гарантування та захисту їхніх прав у процесі реалізації права на працю.

Основна частина. Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про те, що правосуб'єктність постійно перебуває у полі зору науковців, і вже на сучасному етапі розвитку правової науки вона досліджується як загальна правова категорія (Окунев, 2007: 59) і як галузева складна юридична конструкція (Вавженчук, 2016; Бегичев, 1972; Гетманцева, 2017), де виділяють спеціальну трудову правосуб'єктність (Бортник, 2017; Мельник, 2012). Наукові погляди, висловлені у цій статті, сформовано на основі праць таких учених, як Б.К. Бегичев, С.М. Бортник, С.Я. Вавженчук, Н.Д. Гетманцева, Л.Л. Денісова, К.Ю. Мельник, І.С. Окунев, І.І. Шамшина.

Метою цієї статті є виділення елементів трудової правосуб'єктності поліцейських на основі порівняльного аналізу загального та спеціального законодавства, яке регулює порядок організації процесу суспільно корисної праці.

Правовий статус поліцейського у службово-трудових відносинах є його правовим становищем при виконанні службово-трудових обов'язків. З огляду на те, що трудова діяльність поліцейських є видом трудової діяльності, а реалізація права на працю у службово-трудових відносинах є за своєю природою трудовими відносинами, правове становище поліцейського у службово-трудових відносинах подібне до правового становища працівника, їхня відмінність полягає лише у юридичному змісті елементів цього статусу.

Так, загалом у трудовому праві питання правового статусу працівника є достатньо дослідженим. Визначаючи правовий статус суб'єктів трудового права, І.І. Шамшина виділяє об'єктивний і суб'єктивний трудовоправові статуси працівника. Автор вважає, що об'єктивним трудовоправовим статусом є загальні щодо будь-якого працівника вимоги трудового законодавства, які визначають висхідне становище суб'єкта у сфері застосування найманої праці й окреслюють можливі напрями взаємодії з іншими суб'єктами. Суб'єктивний трудовоправовий статус – це певне становище конкретного суб'єкта у сфері правовідносин із застосуванням найманої праці (Шамшина, 2010: 56). Це дає підставу стверджувати, що поліцейський як громадянин наділений правом реалізації права на працю за загальними правилами, визначеними трудовим законодавством України, у цьому контексті це об'єктивний трудовоправовий статус. Водночас при реалізації цього права у правоохоронних органах на відповідних посадах у конкретного роботодавця, перебуваючи у службово-трудових правовідносинах, поліцейський має володіти спеціальною правосуб'єктністю, яка буде індивідуалізованою залежно від: а) посади, котру обіймає поліцейський; б) умов праці; в) від підрозділу органів Національної поліції, де проходить службу поліцейський.

Загалом у науці трудового права питання правового становища тієї чи іншої категорії працівників розмежовуються, починаючи із правосуб'єктності працівника або ж претендента на посаду, і фактично беззаперечним є твердження про те, що правосуб'єктність учасника правовідносин у сфері праці є еталоном його

правових можливостей у реалізації права на працю на конкретній посаді. Водночас, як наголошує С.Я. Вавженчук, розуміння сутності трудової правосуб'єктності дає підстави для кристалізації трьох основних підходів, два з яких ускладнені варіативним елементом у розглядуваному питанні, а саме: 1) це монолітне розуміння трудової правосуб'єктності; 2) трудову правосуб'єктність розглядають у розщепленому варіанті; 3) трудову правосуб'єктність можна ототожнити із трудовою правоздатністю або суб'єктом трудових правовідносин (Вавженчук, 2016: 82).

Незважаючи на таку відмінність у наукових поглядах, ми виходимо з того, що у процесі реалізації громадянами права на працю вони мають бути здатними набувати та володіти трудовими (службово-трудовами) правами й обов'язками, і стосовно поліцейських як учасників відносин у сфері праці такі властивості особи мають принципове значення для можливості проходження служби в органах Національної поліції.

Отже, охарактеризуємо трудову правосуб'єктність поліцейського. І.С. Окунев обґрунтовує, що «правосуб'єктність – це не просто соціальна, а визначена соціально-юридична властивість. Правосуб'єктність означає, з одного боку, наділення суб'єкта певними соціально-правовими можливостями, а з іншого – установлення їхніх меж, кордонів. Здатність бути носієм юридичних прав та обов'язків і називається правосуб'єктністю» (Окунев, 2007: 59). Тобто правосуб'єктність поліцейського не лише характеризується визначенням умов набуття певних службово-трудових прав та обов'язків, а і встановлює умови, за яких особа може бути їх носієм, і нормативні межі, у яких ця здатність реалізується. Наведене визначення також вказує, що правосуб'єктність поліцейського має юридичні та соціальні властивості, які перебувають у взаємозв'язку, адже юридичні властивості, визначені нормативно, є результатом соціального запиту суспільства на встановлення законодавством вимог до осіб, котрі мають намір реалізовувати своє природне право на працю в органах Національної поліції.

Також погоджуємося із твердженням І.С. Окунева про те, що «спеціальна правосуб'єктність – це здатність особи бути учасником лише певного кола правовідносин у рамках цієї галузі права. Вона відображає специфіку нормативного регулювання в межах конкретних інститутів права» (Окунев, 2007: 63). Фактично, якщо говорити про трудову правосуб'єктність поліцейського, необхідно виходити з тих нормативних умов, які закладені у загальному законодавстві про працю та спеціальному законодавстві про проходження служби в органах Національної поліції. Такі нормативні умови розкривають правові можливості громадян реалізувати свої здібності до праці, працюючи в органах Національної поліції, та встановлюють відповідні вимоги для осіб, які виявили бажання бути поліцейськими.

Отже, у контексті цього необхідно розрізняти загальну трудову правосуб'єктність працівників і спеціальну трудову правосуб'єктність окремих категорій працівників, наприклад, поліцейських. Щодо правового становища поліцейського у службово-трудовах відносинах, то він як суб'єкт трудового права повинен володіти не лише правовими можливостями набути статус поліцейського, а й відповідати нормативним вимогам до посади. Такі вимоги загалом є одним зі способів добору громадян на роботу в органах Національної поліції, а підтвердження відповідності встановленим вимогам вже є юридичною здатністю особи набувати службово-трудові обов'язки поліцейського.

Б.К. Бегічев обґрунтував, що трудова правосуб'єктність як юридичне поняття виражає здатність громадян мати трудові права й обов'язки, а також володіти конкретними трудовими правами й обов'язками, які безпосередньо випливають із закону (Бегічев, 1972: 74). Тобто визначення трудової правосуб'єктності поліцейського за межами закону неможливе, і саме нормативними актами визначають умови набуття і володіння службово-трудовами правами й обов'язками працівників органів Національної поліції. В Україні таким нормативним актом є Закон України «Про Національну поліцію», саме у змісті його приписів закріплюються нормативні вимоги, ключові у трудовій правосуб'єктності поліцейського.

Н.Д. Гетманцева акцентує увагу на тому, що «за своєю правовою природою трудова правосуб'єктність є відображенням соціально-економічної (правової) політики та правового розвитку суспільства та держави у сфері праці. Трудова правосуб'єктність є складною юридичною конструкцією, що ввібрала у себе як соціальні складники, які характеризують особистість і працівника, і роботодавця, так і юридичні, пов'язані з визнанням права працівника і роботодавця бути суб'єктом трудових правовідносин» (Гетманцева, 2017: 91).

Погоджуючись із наведеним, зазначимо, що трудова правосуб'єктність поліцейських, відповідаючи на питання про правові можливості особи вступити на службу, вказує також і на особливості правового регулювання праці поліцейських. Службово-трудові відносини, будучи різновидом трудових правовідносин, підтверджують необхідність спеціального правового регулювання праці поліцейських і зумовлюють встановлення додаткових умов для прийняття на роботу в органи Національної поліції на основі державної політики у сфері праці. Це пояснюється вимогливістю до претендентів на посади поліцейських, котрі, виконуючи свою службово-трудові обов'язки, своїми діями забезпечують виконання правоохоронної функції в державі.

Особливості диференційованого підходу до умов вступу на службу в органи Національної поліції зумовлені не лише питаннями організації процесу праці поліцейських, а й соціальною значимістю праці поліцейського, який, виконуючи свої службово-трудові обов'язки, реалізує функції держави щодо підтримання правопорядку в державі.

С.М. Бортник наголошує, що трудова правосуб'єктність поліцейських встановлена національним законодавством, і це є виправданим із огляду на специфіку їхньої професійної діяльності та значення їхньої служби для держави та суспільства (Бортник, 2017: 87). Це твердження акцентує увагу на вагомості соціальної складової частини у правосуб'єктності поліцейських, адже соціальний запит на забезпечення публічної безпеки

та протидії злочинності в суспільстві є вимогою сучасності, і таке забезпечення має здійснюватися спеціально уповноваженими на те особами, котрими власне і є працівники органів Національної поліції. Відповідно, вимоги до здатності громадян набувати і володіти службово-трудовими правами й обов'язками є відмінними від загальних вимог, що висуваються для працівників загальних чи наскрізних професій. Водночас особливості трудової правосуб'єктності поліцейських повною мірою відповідають правовому конструюванню умов праці на засадах «єдності та диференціації правового регулювання».

К.Ю. Мельник наголошує, що «кандидати на службу у правоохоронних органах повинні мати бездоганне минуле, добру репутацію, добropорядне, лояльне у правовому та моральному відношенні оточення (родичів, близьких і знайомих). Так, необхідність підвищених вимог до способу життя (у т. ч. і в минулому), поведінки службовця у позаробочий час пояснюється передусім тим, що службовці правоохоронних органів, оцінюючи вчинки інших людей на предмет відповідності їх нормам права і моралі, самі повинні бути зразком дотримання цих норм як на робочому місці, так і в позаробочий час» (Мельник, 2012: 622). Такі підвищені вимоги до осіб, котрі мають намір вступити на службу до органів Національної поліції, зумовлені їхніми службово-трудовими правами й обов'язками, а отже, щоб набути такі права й обов'язки, особа повинна володіти такими властивостями, які іменуються «бездоганна ділова репутація». Ще раз підкреслимо, що специфіка роботи поліцейського зумовлена соціальною вагомістю виконання ним своїх службово-трудових обов'язків, тож правові умови вступу на службу до органів Національної поліції передбачають «високі» вимоги до моральності особи, її поведінки та способу життя.

Л.Л. Денісова стверджує, що «трудоправовим статусом працівника поліції є дуалістична модель поєднання норм трудового й адміністративного законодавства, що закріплює функціональні обов'язки та завдання працівника поліції під час здійснення ним трудових повноважень і базується на спеціальних нормативно закріплених адміністративних принципах і трудових гарантіях діяльності національної поліції в Україні, а також заходах юридичної (дисциплінарної) відповідальності у зв'язку з порушенням завдань та обов'язків» (Денісова, 2017: 25). Тобто у частині правового забезпечення трудових прав працівників органів Національної поліції та поліцейських підрозділів такі особи користуються гарантованими державою правами, де основна їхня частина є загальним правами працюючих осіб. Такі загальні для всіх категорій працівників державні гарантії закріплені у Конституції України, Кодексі законів про працю України, спеціальних законах у сфері праці. Водночас ті функціональні обов'язки поліцейського, що визначаються нормами адміністративного права, зумовлені особливостями праці в органах Національної поліції, і їх необхідно розглядати як прояв особливостей правового регулювання умов праці й умов організації процесу праці на службі в поліцейських підрозділах.

Наприклад, при виконанні своїх трудових обов'язків лікар дотримується певного медичного протоколу, що передбачає корегування ним своєї професійної поведінки відповідно до правил, визначених у такому протоколі. Водій громадського транспорту при виконанні своїх трудових обов'язків зобов'язаний дотримуватися Правил дорожнього руху. При проведенні вибухонебезпечних робіт працівниками повинні виконуватися вимоги з охорони праці тощо. Наведене свідчить про те, що у кожній професії є особливості її здійснення, які залежать від сфери діяльності, в якій особа реалізує свої здібності до праці. Із подальшим розподілом праці процес її організації вимагає диференціації відносно загальних правил. Водночас важливість розуміння трудоправового статусу поліцейського як різновиду правового статусу працівника полягає у необхідності усвідомлення його права на охорону і захист свого права на працю, що перебуває під правовою охороною у межах галузі трудового права.

Якщо характеризувати особливості трудової правосуб'єктності поліцейських, то такими вимогами насамперед є громадянство України та вік, із якого особа може реалізувати своє право на працю на посаді поліцейського. Так, для вступу на службу на посаду поліцейського обов'язковою умовою є наявність громадянства України та досягнення 18-річного віку, саме з досягненням цього віку у громадян України виникає право, в об'єктивному розумінні, на проходження служби в органах Національної поліції України на посадах поліцейських. До спеціальних вимог також можна віднести вимогу до рівня освіти, а саме: особа, котра має намір працювати поліцейським, повинна мати повну загальну середню освіту. Названі вимоги визначені у ст. 49 Закону України «Про Національну поліцію» (Про Національну поліцію, 2015) і традиційно, як для всіх категорій працівників, положеннями цієї статті закріплені умови недискримінації кандидатів на посади поліцейських.

Водночас для роботи в органах і підрозділах Національної поліції встановлено вимогу володіння українською мовою. Серед спеціальних вимог до претендентів на посади поліцейських є вимоги до рівня фізичної підготовки. Такі вимоги є не вимогою до стану здоров'я, а спеціальною вимогою щодо готовності особи виконувати службово-трудові обов'язки за умов психоемоційного напруження, фізичного навантаження, стресових ситуацій тощо. Вимоги стосовно стану здоров'я особи для роботи на посадах поліцейських також встановлені законодавством. На відміну від загального припису ст. 24 КЗпП України, де заборонене укладення трудового договору із громадянином, котрому за медичним висновком запропонована робота протипоказана за станом здоров'я (Кодекс законів про працю, 1971), стосовно поліцейських така вимога сформульована так: «не може бути поліцейським <...> 7) особа, яка має захворювання, що перешкоджає проходженню служби в поліції. Перелік захворювань, які перешкоджають проходженню служби в поліції, затверджується Міністерством внутрішніх справ України спільно з центральним органом виконавчої влади, котрий забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я» (Про Національну поліцію, 2015). Зі змісту приписів ст. 61 Закону України «Про Національну поліцію» також впливає вимога до бездоганної репутації громадянина, що визначається як сукупність вимог про несудимість, не вчинення

тяжких злочинів, проходження спеціальної перевірки тощо. Також ця стаття вимагає від громадянина політичної нейтральності, яка полягає у не перебуванні у складі членів політичних партій.

Висновки. 1. Ключовими елементами трудової правосуб'єктності поліцейського є: громадянство України; досягнення 18-річного віку; наявність повної загальної середньої освіти; володіння державною мовою; стан здоров'я, а саме відсутність захворювань, визначених у відповідному Переліку; фізична підготовка; бездоганна репутація; політична нейтральність.

2. Наведене порівняно із приписами ст. 24, 188 КЗпП України дає підставу стверджувати, що поліцейські мають спеціальну трудову правосуб'єктність, яка загалом відповідає положенням ч. 3 ст. 22 КЗпП України та підтверджує нормативні засади «єдності та диференціації правового регулювання праці».

3. З огляду на спеціальну трудову правосуб'єктність поліцейських закономірно є і подальша правова диференціація умов їхньої праці та визначення специфічних службово-трудоових обов'язків, що у сукупності істотно впливає на правове становище поліцейського у процесі реалізації його права на працю на посадах в органах Національної поліції та поліцейських підрозділах.

Список використаних джерел:

1. Бегичев Б.К. Трудовая правоспособность советских граждан. Москва : Юрид. лит., 1972. 248 с.
2. Бортник С.М. Спеціальна трудова правосуб'єктність поліцейських. *Право і безпека*. 2017. № 1 (64). С. 84–88.
3. Вавженчук С.Я. Трудова правосуб'єктність: антиномії праворозуміння. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 6 (244). С. 79–83.
4. Гетманцева Н.Д. Трудова правосуб'єктність як складна юридична конструкція. *Соціальне право*. 2017. № 1. С. 83–92.
5. Денісова Л.Л. Правове регулювання соціального забезпечення працівників поліції в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05. Сєвєродонецьк, 2017. 213 с.
6. Кодекс законів про працю України. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1971. № 50. Ст. 375.
7. Мельник К.Ю. Загальна та спеціальна трудова правосуб'єктність працівників. *Форум права*. 2012. № 1. С. 617–624.
8. Окунєв І.С. Проблема правосуб'єктності як складова теорії правового статусу суб'єкта права. *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. 2007. Вип. 37. С. 58–65.
9. Про Національну поліцію : Закон України від 02 липня 2015 р. № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40–41. Ст. 379.
10. Шамшина І.І. Суб'єкти трудового права: правове регулювання в умовах ринкових відносин : монографія. Луганськ : Вид-во «Література», 2010. 448 с.

References:

1. Behychev B.K. (1972) Trudovaia pravospobnost sovetskykh grazhdan [Labor capacity of Soviet citizens]. Moskva: Yuryd. lit., 1972. 248 p. [in Russian].
2. Bortnyk S.M. (2017) Spetsialna trudova pravosubiektnist politseiskykh [Special labor legal personality of police officers]. *Pravo i bezpeka*. № 1 (64). P. 84–88. [in Ukrainian].
3. Denisova L.L. (2017) Pravove rehuliuвання sotsialnoho zabezpechennia pratsivnykiv politsii v Ukraini [Legal regulation of social security of police officers in Ukraine]: dys. k.iu.n., 12.00.05. Sievierodonetsk. 213 p. [in Ukrainian].
4. Hetmantseva N.D. (2017) Trudova pravosubiektnist yak skladna yurydychna konstruktsiia [Labor legal personality as a complex legal construction]. *Sotsialne pravo*. № 1. P. 83–92. [in Ukrainian].
5. Kodeks zakoniv pro pratsiu Ukrainy [Labor Code of Ukraine]. *Vidom. Verkhov. Rady URSR*. 1971. № 50. St. 375. [in Ukrainian].
6. Melnyk K.Iu. (2012) Zahalna ta spetsialna trudova pravosubiektnist pratsivnykiv [General and special labor legal personality of employees]. *Forum prava*. № 1. P. 617–624. [in Ukrainian].
7. Okuniev I.S. (2007) Problema pravosubiektnosti yak skladova teorii pravovoho statusu subiekta prava [The problem of legal personality as a component of the theory of the legal status of the subject of law]. *Derzhava i pravo. Yurydychni i politychni nauky*. Vyp. 37. P. 58–65. [in Ukrainian].
8. Pro Natsionalnu politsiiu [About the National Police]: Zakon Ukrainy vid 02.07.2015 r. № 580-VIII. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2015. № 40–41. St. 379. [in Ukrainian].
9. Shamshyna I.I. (2010) Subiekty trudovoho prava: pravove rehuliuвання v umovakh rynkovykh vidnosyn [Subjects of labor law: legal regulation in market relations]: monohrafiia. Luhansk: Vyd-vo "Literatura". 448 p. [in Ukrainian].
10. Vavzhenchuk S.Ia. (2016) Trudova pravosubiektnist: antynomii pravorozuminnia [Labor legal personality: antinomies of legal understanding]. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo*. № 6 (244). P. 79–83. [in Ukrainian].